

Δὲν εἶστε παρὰ γιοφύρια μόνο: ἄς πατήσουν ἀπάνω σας ἀνώτεροι ἀπὸ σᾶς, γιὰ νὰ περάσουν ἀντίπερα. Δὲν εἶστε παρὰ σκαλοπάτια: γι' αὐτὸ μὴ θυμώνετε μὲ κείνον ποὺ σᾶς πατᾶ γιὰ ν' ἀνεβεῖ στὸ ὕψος τοῦ!

Ἄπὸ τὸ σπέρμα σας μπορεῖ νὰ γεννηθεῖ κάποτε ἓνας γνήσιος γιὸς κ' ἓνας τέλειος κληρονόμος γιὰ μένα: ἀλλ' αὐτὸ θ' ἀργήσει. Οἱ ἴδιοι ἐσεῖς δὲν εἶσατε κείνοι ποὺ τοὺς ἀνήκουε τ' ἀγαθὰ μου καὶ τ' ὄνομά μου.

Δὲν εἶστε ἐσεῖς ποὺ περιμένω σ' αὐτὰ τὰ βουνά, εὔτε καὶ μὲ σᾶς ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ κατεβῶ ἐκεῖ κάτω γιὰ τελευταία φορά. Σὰν προμηνύματα μόνο μοῦ ἤσθατε πὼς κίελας ἀνώτεροί σας βρίσκονται στὸ δρόμο ζητώντας με, —

ὄχι οἱ ἄνθρωποι τοῦ μεγάλου πόθου, τῆς μεγάλης ἀηδίας, τοῦ μεγάλου κόρου κι ὅ,τι ὀνομάσατε λείψανο τοῦ Θεοῦ,

ὄχι, ὄχι! τρεῖς φορές ὄχι! Ἄλλοις περιμένω ἐδῶ, σ' αὐτὰ τὰ βουνά καὶ δὲ θέλω νὰ σηκώσω τὸ πόδι μου γιὰ νὰ φύγω ἀπὸ δῶ χωρὶς αὐτοῦς,

— μεγαλυτέρους, δυνατώτερους, πιὸ νικηφόρους, πιὸ καλόκεφους, τέτοιους, ποὺ νὰ ἴναι τετραγωνικὰ φτιαγμένοι στὸ σῶμα καὶ στὴν ψυχὴ: γελαστὰ λισοντάρια πρέπει νὰ ἴρθουνε.

Ἦ φιλοξενούμενοί μου, ὦ ἀξιοθαύμαστοι, — δὲν ἀκούσατε ἀκόμα γιὰ τὰ παιδιὰ μου; Καὶ πὼς βρίσκονται στὸ δρόμο ζητώντας με;

Μιλήσετέ μου, λοιπόν, γιὰ τοὺς κήπους μου, γιὰ τὰ νησιὰ τῶν μακάρων μου, γιὰ τὸ νέο ὄμορφο γένος μου, — γιὰτὶ δὲ μοῦ μιλάτε γι' αὐτά;

Αὐτὸ τὸ δῶρο τῆς ξενίας ζητῶ ἀπὸ τὴν ἀγάπη σας: νὰ μοῦ μιλήσετε γιὰ τὰ παιδιὰ μου. Γι' αὐτὰ πλούτησα, γι' αὐτὰ φτώχεια: καὶ τί δὲν ἔδωσα,

καὶ τί δὲ θά ἴδω γιὰ νὰ εἶχα ἓνα μόνο: αὐτὰ τὰ παιδιὰ, αὐτὰ τὰ ζωντανὰ φυτὰ, αὐτὰ τὰ δέντρα τῆς ζωῆς τῆς θέλησής μου καὶ τῆς πιὸ ὑψηλῆς ἐλπίδας μου! »

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα καὶ ξαφνικὰ ἄφησε στὴ μέση τὸ λόγο του: γιὰτὶ τὸν κυρίεψε ἡ ἐπιθυμία του, κ' ἔκλεισε τὰ μάτια του καὶ τὸ στόμα του μπροστὰ στὴν κίνηση τῆς καρδιάς του. Ἀκόμα κι ὅλοι οἱ ξένοι τοῦ σώπαιναν καὶ στέκονταν ἤσυχτοι καὶ ἀναστατωμένοι: μόνο πὼς ὁ γέρο μάντης ἔδινε σημάδια μὲ τὰ χέρια του καὶ μὲ τὶς χειρονομίες του.

Ο ΜΥΣΤΙΚΟΣ ΔΕΙΠΝΟΣ

ΓΙΑΤΙ στὸ μέρος αὐτὸ ὁ μάντης διέκοψε τὸν χαιρετισμὸ τοῦ Ζαρατούστρα καὶ τῶν ξένων του: πετάχτηκε μπροστὰ, σὰν ἓνας ποὺ δὲν εἶχε καθόλου καιρὸ γιὰ χάσιμο, ἔπιασε τὸ χέρι τοῦ Ζαρατούστρα καὶ φώναξε:

«'Αλλά, ὦ Ζαρατούστρα,
τὸ ἓνα πρᾶμμα εἶναι πιὸ ἀπαραίτητο ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἔτσι εἶ-
πες ὁ ἴδιος: ἔ, λοιπόν, ἓνα μοῦ εἶναι τώρα πιὸ ἀπαραίτητο ἀπ’
ὄλα τὰ ἄλλα.

“Ἐνας λόγος στήν κατάλληλη στιγμή: δὲ μὲ κάλεσες σὲ
δ ε ἰ π ν ο; Κ’ ἐδῶ ’ναι πολλοὶ ποὺ ἔκαναν πολὺ δρόμο. Δὲ θὰ
θέλεις, βέβαια, νὰ μᾶς χορτάσεις μὲ λόγια!

Παρακουβεντιάσατε ὄλοι σας κιόλας γιὰ κρύωμα, γιὰ πνι-
γμὸ στὰ νερά, γιὰ πνιγμὸ στὴ στεριά καὶ γι’ ἄλλες ἀπελπιστι-
κὲς καταστάσεις τοῦ κορμιοῦ: πλὴν, κανένας δὲ σκέφτηκε τὴ δι-
κή μ ο υ ἀπελπιστικὴ κατάσταση, τοῦ πεινασμένου δηλαδή—»

(“Ἐτσι μίλησεν ὁ μάντης· μὰ καθὼς τὰ ζῶα τοῦ Ζαρατού-
στρα ἀκούσανε αὐτὰ τὰ λόγια, ἔφυγαν τρομαγμένα μακριά.
Γιατὶ εἶδανε πὼς ὅσα κι ἂν εἶχανε κουβαλήσει τὴ μέρα στὴ σπη-
λιά, δὲ θὰ ἔφταναν νὰ χορτάσουνε μοναχό του τὸ μάντη.)

«καὶ κοντὰ σ’ αὐτὸ καὶ κείνου ποὺ κινδυνεύει νὰ πεθάνει ἀπὸ
δίψα, ἐξακολούθησεν ὁ μάντης. Κι ἂν καὶ ἀκούω κιόλας νερὸ νὰ
πλατσουρίζει κάπου ἐδῶ, σὰν τοὺς λόγους τῆς σοφίας ἀκριβῶς,
πλούσιο κι ἀκούραστο δηλαδή, — ἐγὼ θέλω κ ρ α σ ί!

Δὲν εἶναι ὁ καθένας ἓνας γεννημένος νεροπότης, σὰν τὸν Ζα-
ρατούστρα. Τὸ νερὸ δὲν ὠφελεῖ οὔτε τοὺς κουρασμένους, οὔτε
τοὺς μαραγκιασμένους: ἐ μ ε ἰ ς ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ κρασί, —
αὐτὸ μᾶς ξαρρωσταίνει ἀμέσως καὶ μᾶς δίδει αὐτοσχέδια τὴν
ὑγείά μας!»

Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ, ποὺ ὁ μάντης πεθύμησε κρασί, ἔγινε
νὰ λάβει τὸ λόγο κι ὁ βασιλιάς ποὺ στεκότανε ἀριστερά:

«Γιὰ κρασί, εἶπε, φροντίσαμε ἐ μ ε ἰ ς, ἐγὼ κι ὁ ἀδελφός μου,
ὁ βασιλιάς ποὺ στέκεται δεξιά, κ’ ἔτσι ἔχουμε κρασί ἀρκετό, —
ἓναν ὀλόκληρο γαῖδαρο γιομάτον κρασί. “Ἐτσι δὲν λείπει παρὰ
μόνο τὸ ψωμί.»

«Ψωμί; ἀποκρίθηκεν ὁ Ζαρατούστρα καὶ γέλασε μαζί. Μόνο
ψωμί ἀκριβῶς δὲν ἔχουν οἱ ἐρημίτες. ‘Ἄλλ’ οὐκ ἐπ’ ἄρτω μόνον
ζήσεται ἄνθρωπος... ‘Ὁ ἄνθρωπος δὲν ζεῖ μόνο μὲ ψωμί, παρὰ καὶ
μὲ κρέας κοιλῶν ἀμνῶν, κ’ ἔχω δυὸ ἀπὸ δαύτους:

—αὐτὸ ἰ πρέπαι νὰ σφαχτοῦνε γρήγορα καὶ νὰ ἐτοιμα-
στοῦνε, ἀρωματισμένοι μὲ φασκομηλιά: ἔτσι μ’ ἀρέσει ὁ ἀμνός.
Οὔτε καὶ ποὺ θὰ μᾶς λειφοῦνε οἱ ρίζες κ’ οἱ καρποί, ποὺ εἶναι
ἀρκετὰ καλοὶ καὶ γιὰ τοὺς λαίμαργους καὶ γιὰ τοὺς λιχούδηδες·
οὔτε καὶ καρύδια κι ἄλλα αἰνίγματα γιὰ σπάσιμο θὰ μᾶς λει-
φοῦνε.

“Ἐτσι, μέσα σὲ λίγη ὥρα θὰ ἔχουμε ἓνα καλὸ δεῖπνο. “Οποιο-
ς ὅμως θέλει νὰ λάβει μέρος στὸ δεῖπνο πρέπει νὰ βάλει τὰ χέ-
ρια τοῦ γιὰ νὰ συντράμει, ἀκόμη κ’ οἱ βασιλιάδες. Γιατὶ στοῦ
Ζαρατούστρα κ’ ἓνας βασιλιάς ἀκόμη μπορεῖ νὰ γίνει μάγερας.»

‘Ἡ πρόταση αὐτὴ ἦταν κατὰ τὴν καρδιά ὄλων τους: μόνο

πὼς ὁ ἐθελοντῆς ζητιάνος ἀποστρεφότανε καὶ τὸ κρέας καὶ τὸ κρασί καὶ τὰ μαχαίρια.

«Τὸν ἀκούσατε, ἀλήθεια, αὐτὸν τὸν χαροκόπο τὸν Ζαρατούστρα; εἶπε στὰ χωρατὰ: γιὰ τέτοια δεῖπνα ἀνεβαίνει κανεῖς σὲ σπηλιές καὶ σὲ ψηλὰ βουνά;

Τώρα μόνο, ἀληθινά, καταλαβαίνω αὐτὸ ποὺ μᾶς δίδαξε ἄλλοτε: «Εὐλογημένη νὰ ᾿ναι ἡ μικρὴ φτώχεια!» καὶ γιὰτὶ θέλει νὰ καταργήσῃ τοὺς ζητιάνους.»

«Νὰ ᾿σαι καλόκεφος, τοῦ ἀποκρίθηκεν ὁ Ζαρατούστρα, ὅπως εἶμαι κ' ἐγώ. Κράτησε τὶς συνήθειές σου, ὦ θαυμάσιε, μασσοῦλιζε τοὺς σπόρους σου, πίνε τὸ νερό σου, ἐγκωμιάζε τὴν κουζίνα σου: φτάνει μόνον ὄλ' αὐτὰ νὰ σὲ κάνουν χαρούμενο!

Εἶμαι ἓνας νόμος μόνο γιὰ τοὺς δικούς μου, δὲν εἶμαι νόμος γιὰ ὄλους. Ὅποιος, ὅμως, ἀνήκει σὲ μένα, πρέπει νὰ ᾿χει γερὰ κόκκαλα καὶ πόδια ἐλαφρά, —

νὰ ᾿ναι εὐθυμὸς στοὺς πολέμους καὶ στὶς γιορτές, οὔτε σκυθρωπὸς μήτε ὄνειροπόλος, ἔτοιμος γιὰ τὰ πιὸ δύσκολα ὅπως γιὰ τὴ γιορτὴ του, ὑγιῆς καὶ γερὸς.

Τὸ καλύτερο ἀνήκει στοὺς δικούς μου καὶ σὲ μένα. Κι ἂν δὲ μᾶς τὸ δίνουν, τὸ παίρνουμε: τὴν καλύτερη τροφή, τὸν πιὸ καθαρὸ οὐρανό, τὴν πιὸ δυνατὴ σκέψη, τὴν πιὸ ὁμορφὴ γυναίκα!» —

Ἔτσι μίλησεν ὁ Ζαρατούστρα: μὰ ὁ βασιλιάς ποὺ στεκότανε δεξιὰ ἀποκρίθηκε:

«Παράξενο! Ἄκουσε ποτὲ κανεῖς τόσο σοφὰ πράγματα ἀπὸ στόμα σοφοῦ;

Κι ἀληθινά, τὸ πιὸ σπάνιο πράγμα σ' ἓναν σοφὸ εἶναι κοντὰ σ' ὄλα τ' ἄλλα του νὰ ᾿ναι καὶ σοφὸς καὶ καθόλου γάϊδαρος.»

Ἔτσι μίλησεν ὁ βασιλιάς ποὺ στεκότανε δεξιὰ κι ἀποροῦσε: μὰ ὁ γάϊδαρος ἀποκρίθηκε στὰ λόγια του μ' ἓνα κακοθέλητο Ν-αί. Πλὴν τέτοια ἦτανε ἡ ἀρχὴ ἐκείνου τοῦ πολύωρου δεῖπνου, ποὺ στὰ βιβλία μὲ τὶς ἱστορίες ὀνομάζεται «ὁ μυστικὸς δεῖπνος». Σὲ τοῦτον δῶ, ὅμως, τὸν δεῖπνο δὲν κουβεντιάστηκε τίποτα ἄλλο παρὰ μόνο ὅ,τι ἀφοροῦσε τὸν ἀνώτερο ἄνθρωπο.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΩΤΕΡΟ ΑΝΘΡΩΠΟ

1

ΟΤΑΝ κατέβηκα γιὰ πρώτη φορὰ στοὺς ἀνθρώπους, ἔκανα τὴν τρέλλα τοῦ ἐρημίτη, τὴ μεγάλη τρέλλα: πῆγα στὴν πλατεία τῆς ἀγορᾶς.

Καὶ καθὼς μίλησα σ' ὄλους, δὲ μίλησα σὲ κανέναν. Κατὰ τὸ βράδι, ὅμως, σύντροφοί μου ἔγιναν σκοινοβάτες καὶ πτώματα. Ἐνα πτώμα σχεδὸν κι ὁ ἴδιος ἐγώ.

Μὲ τὸ καινούργιο πρωῖ, ὅμως, μοῦ ἤρθε μιὰ καινούργια ἀλή-

θεια: ἔμαθα νὰ λέω: «Τί μ' ἐνδιαφέρουν ἐμένα ἢ ἀγορά καὶ ὁ ὄχλος κ' ἢ χλαλοὴ καὶ τὰ μακρὰ αὐτιά τοῦ ὄχλου!»

ᾠ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, τοῦτο εἰς μάθετε ἀπὸ μένα: κανεὶς δὲν πιστεύει στὴν ἀγορὰ σὲ ἀνώτερο ἄνθρωπο. Κι ἂν θέλετε νὰ μιλήσετε ἐκεῖ, ἔ, λοιπόν, μιλήσετε! Ὁ ὄχλος, ὅμως, κλείνει τὸ μάτι: «ὄλοι εἴμαστε ἴσοι».

«ᾠ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, — ἔτσι κλείνει τὸ μάτι ὁ ὄχλος — δὲν ὑπάρχει ἀνώτερος ἄνθρωπος, ὄλοι εἴμαστε ἴσοι, ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἄνθρωπος, μπροστὰ στὸ Θεὸ — ὄλοι εἴμαστε ἴσοι!»

Μπροστὰ στὸ Θεό! — Τώρα, ὅμως, ὁ Θεὸς αὐτὸς πέθανε. Μπροστὰ στὸν ὄχλο, ὅμως, δὲ θέλουμε νὰ εἴμαστε ἴσοι. ᾠ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, ἀποφεύγετε τὴν ἀγορά!

2

ΜΠΡΟΣΤΑ στὸ Θεό! — Νά, ὅμως, ποῦ πέθανε ὁ Θεός! ᾠ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, ὁ Θεὸς αὐτὸς ἦταν ὁ μεγαλύτερος κίνδυνός σας.

Ἀπὸ τὴ στιγμή πού κατέβηκε στὸν τάφο, ἀναστηθήκατε ἐσεῖς. Τώρα μόνον ἔρχεται τὸ μεγάλο μεσημέρι, τώρα μόνον θὰ γίνει ὁ ἀνώτερος ἄνθρωπος — Κύριος!

Ἐννοήσατε τὸ λόγο μου αὐτό, ἀδελφοί μου; Τραμάξατε: ζαλίστηκεν ἡ καρδιά σας; Εἶδατε τὴν ἄβυσσο ν' ἀνοίγει; Ἀκούσατε τὸ σκυλὶ τῆς Κόλασης νὰ οὐρλιάζει;

Ἐμπρός! Ἐμπρός, λοιπόν! ᾠ ἀνώτεροι ἄνθρωποι! Τώρα μόνον θὰ γεννήσει τὸ βουνὸ τοῦ μέλλοντος τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Θεὸς πέθανε: τώρα πιά θέλομε νὰ ζήσει ὁ Ὑπεράνθρωπος.

3

ΣΗΜΕΡΑ οἱ πιὸ γνοιασμένοι ρωτοῦνε: «πῶς διατηρεῖται ὁ ἄνθρωπος;» Ὁ Ζαρατούστρα, ὅμως, σὰν ὁ Μοναδικὸς καὶ ὁ Πρῶτος, ρωτᾷ: «πῶς θὰ ξεπεραστεῖ ὁ ἄνθρωπος;»

Ὁ Ὑπεράνθρωπος εἶναι μέσα στὴν καρδιά μου, αὐτὸς εἶναι ὁ Πρῶτος καὶ Μοναδικός μου, — κι ὄχι ὁ ἄνθρωπος: ὄχι ὁ πιὸ πλησίον, ὄχι ὁ πιὸ φτωχός, ὄχι ὁ πιὸ δυστυχισμένος, ὄχι ὁ πιὸ καλός. —

ᾠ ἀδελφοί μου, ὅ,τι μπορῶ ν' ἀγαπῶ στὸν ἄνθρωπο εἶναι τ' ὅτι εἶναι ἕνα πέρασμα καὶ μιὰ δύση. Ἀκόμη καὶ σὲ σὰς ὑπάρχουν πολλὰ πού μὲ κάνουν ν' ἀγαπῶ καὶ νὰ ἐλπίζω.

Ὅτι περιφρονήσατε, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, αὐτὸ μὲ κάνει νὰ ἐλπίζω. Γιατὶ οἱ μεγάλοι περιφρονητὲς εἶναι κ' οἱ μεγάλοι λάτρες.

Ὅτι φτώσατε στὴν ἀπόγνωση, αὐτὸ εἶναι ἄξιο μεγάλης τιμῆς. Γιατὶ δὲ μάθατε πῶς νὰ παραδίδεστε, δὲ μάθατε πῶς νὰ εἴστε φρόνιμοι στὰ μικρά.

Γιατὶ σήμερα οἱ μικροὶ ἄνθρωποι ἔγιναν ἐξουσιαστές: κη-

ρύσσουνε κύθε εἶδος αὐταπάρνηση καὶ μετριοφροσύνη καὶ σωφροσύνη κ' ἐπιμέλεια καὶ καλοὺς τρόπους καὶ τὴν μακρὰ συνέχεια τῶν μικρῶν ἀρετῶν.

Ὅ,τι ἀνήκει στὸ φύλο τῆς γυναίκα, ὅ,τι κατάγεται ἀπὸ τὸ γένος τῶν δούλων καὶ προπαντὸς τ' ὀχλοσύμφυρμα: αὐτὸ θὰ κυριαρχήσῃ σ' ὅλο τὸ ἀνθρώπινο πεπρωμένο — ὦ ἀηδία, ἀηδία, ἀηδία!

Αὐτὸ ρωτᾷ καὶ ρωτᾷ καὶ δὲ θὰ κουράσῃ: «πῶς διατηρεῖται ὁ ἄνθρωπος καλύτερα, διαρκέστερα, εὐχαριστώτερα; Μ' αὐτὰ καὶ μ' αὐτὰ γίνανε οἱ κύριοι τοῦ σήμερα.

Ξεπεράσετε τοὺς ἐξουσιαστὲς εὐτοῦς τοῦ σήμερα, ὦ ἀδελφοί μου, — αὐτοὺς τοὺς μικροὺς ἀνθρώπους: αὐτοὶ ἔναι ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος τοῦ Ὑπεράνθρωπου.

Ξεπεράσετε, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι τὶς μικρὲς ἀρετὲς, τὶς μικρὲς φρονιμάδες, τοὺς καλοὺς τρόπους ἀπέναντι τῶν κόκκων τοῦ ἄμμου, τὸ μυρμηκίασμα τῶν μυρμηκιῶν, τὴν ἀξιοθρήνητη αὐτοϊκανοποίηση, τὴν «εὐτυχία τῶν πιὸ πολλῶν» —!

Καὶ καλύτερα ν' ἀπελπίζεστε παρὰ νὰ παραδίνεστε. Κι ἀληθινὰ σὰς ἀγαπῶ γιατί δὲ μπορεῖτε νὰ ζήσετε σήμερα, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι! Γιατὶ ἔτσι ζῆτε καλύτερα!

4

ΕΧΕΤΕ θάρρος, ἀδελφοί μου; Εἴσαστε γκαρδιωμένοι; Ὅχι θάρρος μπροστὰ σὲ μάρτυρες, παρὰ θάρρος ἐρημιτῶν καὶ θάρρος ἀετοῦ, ποὺ κανεὶς Θεὸς πιά δὲν τοὺς θεᾶται.

Οἱ ψυχρὲς ψυχές, τὰ μουλέρια, οἱ τυφλοὶ, οἱ μεθυσμένοι δὲν εἶναι αὐτὸ ποὺ ὀνομάζω γκαρδιωμένος. Καρδιά ἔχει αὐτὸς ποὺ γνωρίζει τὸ φόβο, μὰ ποὺ δὶάζει τὸ φόβο. Αὐτὸς ποὺ βλέπει τὴν ἄβυσσο, μὰ μὲ ὑπερηφάνεια.

Ὅποιοις βλέπει τὴν ἄβυσσο μὲ μάτια ἀετοῦ, — ὅποιοις μὲ νύχια ἀετοῦ πιάνει τὴν ἄβυσσο: αὐτὸς ἔχει θάρρος. —

5

«Ὁ ἈΝΘΡΩΠΟΣ εἶναι κακός» — ἔτσι μοῦ ἔλεγαν γιὰ παρηγοριὰ ὅλοι οἱ πιὸ σοφοί. Ἄχ, ἂν ἦταν ἀλήθεια καὶ σήμερα ἀκόμα! Γιατὶ τὸ Κακὸ εἶναι ἡ καλύτερη δύναμη τοῦ ἀνθρώπου.

«Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ γίνῃ καλύτερος καὶ κακώτερος» — αὐτὸ διδάσκω ἐγώ. Τὸ πιὸ Κακὸ εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὸ πιὸ Καλὸ τοῦ Ὑπεράνθρωπου.

Θὰ μπορούσε νὰ ἔναι καλὸ γιὰ κείνον τὸν ἱεροκήρυκα τῶν μικρῶν ἀνθρώπων ποὺ ὑπόφερε ἀπὸ τὶς ἀμαρτίες τῶν ἀνθρώπων καὶ ποὺ βάσταγε τὶς ἀμαρτίες τῶν ἀνθρώπων. Ἐγώ, ὅμως, χαίρομαι τὴ μεγάλη ἀμαρτία σὰν τὴ μεγάλη μου παρηγοριὰ.

Αὐτό, ὅμως, δὲν εἰπώθηκε γιὰ μακρὰ αὐτιά. Κάθε λόγος

δὲν ταιριάζει καὶ σὲ κάθε στόμα. Εἶναι λεπτὰ καὶ μακρυνὰ πράμματα: δὲν πρέπει νὰ τ' ἀγγίζουνε τὰ πόδια τῶν προβάτων!

6

Ω ΑΝΩΤΕΡΟΙ ἄνθρωποι, ἔχετε τὴν ἰδέα ὅτι βρίσκομαι δῶ γιὰ νὰ διορθώσω ὅ,τι καταστρέψατε σεῖς;

Ἦ γιὰτί θέλησα νὰ πλαγιόζετε πιὸ ἄνετα ἀπὸ δῶ κ' ὕστερα οἱ τυραννισμένοι ἑσεῖς; Ἦ γιὰ νὰ δείξω σὲ σᾶς τοὺς περιπλανώμενους, τοὺς παραλαημένους, τοὺς στραβοσκαρφαλωμένους καινούργια, πιὸ εὐκόλα μονοπάτια;

Ὅχι! Ὅχι! Τρεῖς φορές ὄχι! Ὅλοένα, ὅλο καὶ πιὸ καλὰ πρέπει νὰ γκρεμίζωνται οἱ ὅμοιοί σας, — γατὶ ἡ μοῖρα σας πρέπει νὰ γίνεται ὅλο καὶ χειρότερη, ὅλο καὶ πιὸ σκληρὴ. Ἔτσι μόνο —

Ἔτσι μόνο ἀνεβαίνει ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὰ ὕψη, ὅπου τὸν χτυπᾷ ὁ κεραυνὸς καὶ τὸν συντρίβει: ὄρκετὰ ψηλὰ γιὰ τὸν κεραυνό!

Ὁ νοῦς μου κι ὁ πόθος μου πάνε πρὸς τὸ Λίγο, πρὸς τὸ Μακρὺ, πρὸς τὸ Μακρυνό: τί μ' ἐνδιαφέρει ἐμένα ἡ μικρὴ, ἡ κοινὴ καὶ σύντομη δυστυχία σας!

Δὲν ὑποφέρετε ἄρκετὰ κατὰ τὴ γνώμη μου. Γιατὶ ὑποφέρετε γιὰ τὸν ἑαυτὸ σας, ἀκόμα δὲν ὑποφέρατε γιὰ τὸν ἄνθρωπο! Θὰ λέγατε ψέμματα ἂν τὸ ἀρνιόσασταν! Ὅλοι ἑσεῖς δὲν ὑποφέρετε γι' αὐτὸ ποὺ ὑπόφερα ἐγώ. —

7

ΔΕΝ μού εἶναι ἄρκετὸ τὸ νὰ μὴ κάνει πιά κακὸ ὁ κεραυνός. Δὲ θέλω νὰ τὸν ἀποφύγω: πρέπει νὰ μάθει νὰ δουλεύει γιὰ μένα. —

Ἡ σοφία μου μαζεύεται χρόνια καὶ χρόνια τώρα σύννεφου ὅμοια κι ὅλοένα γίνεται πιὸ γαλήνια καὶ πιὸ σκοτεινὴ. Ἔτσι κάνει κάθε σοφία ποὺ μέλλει νὰ γεννήσει ἕναν κεραυνό.

Γι' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ σήμερα δὲ θέλω νὰ ἴμαι φῶς, οὔτε νὰ λέγωμαι φῶς. Αὐτοὺς θέλω νὰ τοὺς τυφλώσω: ὦ κεραυνὲ τῆς σοφίας μου, βγάλε τους τὰ μάτια!

8

ΜΗΝ ἐπιθυμεῖτε τίποτα ποὺ νὰ ξεπερνᾷ τὴ δύναμή σας: ὑπάρχει κάποια κακὴ κιβδηλία σ' αὐτοὺς ποὺ γυρεύουνε πράγματα ποὺ ξεπερνοῦνε τὴ δύναμή τους.

Προπαντὸς ὅταν θέλουν μεγάλα πράγματα! Γιατὶ ξυπνοῦνε τὴ δυσπιστία κατὰ τῶν μεγάλων πραγμάτων, αὐτοὶ οἱ ἐπιτήδειοι κιβδηλοποιοὶ καὶ θεατρίνοι: —

ἴσαμε νὰ καταντήσουν κίβδηλοισι καὶ στὰ ἴδια τους τὰ μύθια, ἀλλήθωροι, βερνικωμένα σκωληκόβρωτα ξύλα, παλτοφορε-

μένοι με μεγάλα λόγια, με πομπώδεις ἀρετές, με λαμπερά, ψεύ-
τικα ἔργα.

Προσέχετε τους καλά, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι! Γιατὶ τίποτα
δὲ μοῦ φαίνεται σήμερα πολυτιμώτερο καὶ σπανιώτερο ἀπὸ τὴν
γνησιότητα.

Τοῦτο δὴ τὸ σήμερα δὲν ἀνήκει στὸν ὄχλο; Ἄλλ' ὁ ὄχλος
δὲν ξέρει τί εἶναι μεγάλο, τί μικρό, τί σωστὸ καὶ τί γνήσιο: εἶναι
ἀθῶα κούφιος, πάντα λέει ψέμματα.

9

ΝΑ ΔΥΣΠΙΣΤΕΙΤΕ ὁμορφα σήμερα, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρω-
ποι, ὦ γκαρδιωμένοι, ὦ ἀνοχτόκαρδοι! Καὶ νὰ κρατᾶτε μυστι-
κοὺς τοὺς λόγους ποὺ ἔχετε! Γιατὶ τοῦτο δὴ τὸ σήμερα ἀνήκει
στὸν ὄχλο.

Αὐτὸ ποὺ ὁ ὄχλος ἔμαθε νὰ πιστεύει ἄλλοτε χωρὶς λόγο,
ποιοὺς θὰ μπορούσε νὰ τοῦ τὸ γκρεμίσει ἔχοντας τοὺς λόγους του;

Καὶ στὴν ἀγορὰ πείθει κανεὶς μὲ τὶς χειρονομίες. Μὰ ὅ,τι
ἔχει κάποιον λόγο κάνει τὸν ὄχλο νὰ δυσπιστεῖ ἀπέναντί του.

Κι ἂν συμβεῖ νὰ νικήσει καὶ καμιὰ φορὰ ἡ ἀλήθεια, τότε
ρωτᾶτε μ' ἀγαθὴ δυσπιστία: «ποιά δυνατὴ πλάνη ἀγωνίστηκε γι'
αὐτήν;»

Φυλαχτῆτε ἀκόμη κι ἀπὸ τοὺς σοφούς! Σᾶς μισοῦνε: γιατί
'ναι στεῖροι! Ἔχουν ψυχρά, στεγνωμένα μάτια, κάθε πουλί 'ναι
μαδημένο μπροστά τους.

Καυχοῦνται πῶς δὲ λένε ψέμματα: μὰ ὅποιος εἶναι ὀνίκανος
νὰ πει ψέμματα βρίσκεται πολὺ μακριὰ ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἀγάπη
τῆς ἀλήθειας. Φυλαχτῆτε!

Ἡ ἔλλειψη πυρετοῦ εἶναι πολὺ μακριὰ ἀκόμη ἀπὸ τὴ γνώση!
Δὲν πιστεύω σὲ κρυολογημένα πνεύματα. Ὅποιος δὲ μπορεῖ νὰ
πει ψέμματα, δὲν ξέρει τί σημαίνει ἀλήθεια.

10

ΑΝ ΘΕΛΕΤΕ ν' ἀνεβῆτε ψηλά, χρησιμοποιεῖτε τὰ δικά σας
πόδια! Μὴν ἀφήνετε νὰ σᾶς σηκώνουν, μὴ καθίζετε σὲ ξένες πλά-
τες καὶ σὲ ξένα κεφάλια!

Ἄνεβηκες σὲ ἄλογο, ὅμως; Καλπάζεις γρήγορα τώρα πρὸς
τὸν σκοπὸ σου; Μὲ τὸ καλὸ, φίλε μου! Μὰ καὶ τὸ κουτσὸ πόδι
σου κάθεται μαζί σου στὸ ἄλογο!

Ὅταν εἶ ἄ'χεις φτάσει στὸν σκοπὸ σου, ὅταν κατεβεῖς ἀπὸ
τ' ἄλογό σου: στὸ ὕψος σου ἀκριβῶς, ὦ ἀνώτερε ἄνθρωπε, —
θὰ τρεκλίσεις!

11

Ω ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι! Μόνο τὸ δικό της
παιδί ἐγκυμονεῖ μιὰ γυναίκα.

Μὴν ἀφήνετε νὰ σᾶς παρασύρει καθόλου ἡ πλάνη! Ποιὸς εἶναι, ἀλήθεια, ὁ πλησίον σας; Κι ἂν ἀκόμη ἐνεργεῖτε «γιά τὸν πλησίον σας», — ὡστόσο δὲν δημιουργεῖτε γι' αὐτόν!

Μὰ ξεμάθετε, ἀλήθεια, αὐτὸ τὸ «γιά», ὧ δημιουργοί: ἡ ἀρετὴ σας ἀκριβῶς θέλει νὰ μὴ κάνετε τίποτα μὲ τὸ «γιά», μὲ τὸ «ἐξ αἰτίας» καὶ μὲ τὸ «ἐπειδὴ». Πρέπει νὰ βουλώνετε τ' αὐτιά σας σὲ τέτοιες κίβδηλες μικρολέξεις.

Τὸ «γιά τὸν πλησίον» εἶναι μιὰ ἀρετὴ μόνο γιὰ τοὺς μικροὺς ἀνθρώπους: λένε: «ἴσα κ' ἴσα» καὶ «τὸ ἓνα χέρι πλένει τ' ἄλλο» — δὲν ἔχουν οὔτε τὸ δικαίωμα οὔτε τὴ δύναμη τῆς ιδιοτέλειάς σας.

Στὴν ιδιοτέλειά σας, ὧ δημιουργοί, ὑπάρχει κάτι ἀπὸ τὴν προφύλαξη καὶ τὴν πρόβλεψη τῆς ἔγκυας! Ὅ,τι δὲν εἶδε ἀκόμη κανένας μὲ τὰ μάτια: τὸν καρπὸ: αὐτὸ, προφυλάσσει καὶ προστατεύει καὶ τρέφει ὅλη τὴν ἀγάπη σας.

Ὅπου ὑπάρχει ὅλη ἡ ἀγάπη σας, στὸ παιδί σας, ἐκεῖ ὑπάρχει κι ὅλη ἡ ἀρετὴ σας! Τὸ ἔργο σας, ἡ θέλησή σας εἶναι ὁ «πλησίον» σας: μὴν ἀφήνετε νὰ παρασύρεστε ἀπὸ ψεύτικες ἀξίες!

12

Ω ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΙ, ὧ ἀνώτεροι ἄνθρωποι! Ὅποιος πρέπει νὰ γεννήσει, εἶναι ἄρρωστος· μὰ ὅποιος ἐγέννησε εἶναι ἀκάθαρτος.

Ρώτησε τίς γυναῖκες: δὲ γεννοῦνε, ἐπειδὴ τάχα τὸ βρίσκουν διασκεδαστικό. Ὁ πόνος κάνει τίς κότες καὶ τὸν ποιητὴ νὰ κακαρίζουν.

ὦ δημιουργοί, ὑπάρχει πολὺ ἀκάθαρτο σὲ σᾶς. Αὐτὸ σημαίνει πὼς θὰ ἔπρεπε νὰ ἦσαν μητέρες.

Ἐνα νιογέννητο: ὧ πόσες ἀκαθαρσίες καινούργιες δὲν ἤρθαν στὸν κόσμο! Παραμερίσετε! Κι ὅποιος ἔχει γεννήσει πρέπει νὰ ξεπλύνει τὴν ψυχὴ του!

13

ΜΗΝ εἴστε ἐνάρετοι περισσότερο ἀπ' ὅσο μπορεῖτε! Καὶ μὴ ζητᾶτε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σας τίποτα ποὺ ν' ἀντιστρατεύεται τὴν πιθανοφάνεια!

Βαδίζετε πάνω στὰ χνάρια ποὺ ἄφησε περνώντας ἤδη ἡ ἀρετὴ τῶν πατέρων σας! Πὼς θέλετε ν' ἀνεβῆτε ψηλά, ἂν δὲν ἀνεβαίνει μαζί σας κ' ἡ θέληση τῶν πατέρων σας;

Αὐτός, ὅμως, ποὺ θέλει νὰ ἴναι πρῶτος, εἰς προσέξει νὰ μὴ μείνει καὶ τελευταῖος ἀκόμη! Κι ὅπου ὑπάρχουν τὰ ἐλαττώματα τῶν πατέρων σας, μὴ θέλετε νὰ δῆτε ναὶ καὶ καλὰ ἀγιότητα!

Πὼς νὰ ζητήσῃ κανεὶς ἀγνότητα ἀπὸ κείνον ποὺ οἱ πατέρες του περνούσανε ὅλο τὸν καιρὸ τους μὲ γυναῖκες καὶ μὲ δυνατὰ κρασιά καὶ μὲ ἀγριογούρουνα;

Θά 'τανε τρέλλα! Πολύ, ἀλήθεια, μοῦ φαίνεται γιὰ ἓναν τέτοιον ὅταν εἶναι ὁ ἄντρας μιᾶς ἢ δυὸ ἢ τριῶν γυναικῶν.

Κι ἂν, ἀφιερωτής, ἔχτιζε ἓνα μοναστήρι καὶ πάνω ἀπὸ τὴν πόρτα του ἔγραφε: «ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν ἀγιότητα», — θὰ ἔλεγα: πρὸς τί! ἄλλη τρέλλα πάλι ἐτούτη!

Κι ἂν ἔχτιζε ἓνα σωφρονιστήριο κι ἄσυλο: βοήθειά του! Μὰ δὲν τὸ πιστεύω.

Στὴν μοναξιά μεγαλώνει ὅ,τι ἔχει κανεὶς μέσα του, ἀκόμη καὶ τὸ μέσα μας ζῶο. Γι' αὐτὸ πρέπει ν' ἀποτρέπουμε πολλοὺς ἀπὸ τὴ μοναξιά.

Ἐπὶ ἤρξε ὡς τὰ τώρα πάνω στὴ γῆ κάτι πιὸ βρωμερὸ ἀπὸ ἓναν ἅγιο στὴν ἐρημιά; Δὲν τὸν τριγύριζε μόνο ὁ διάβολος — παρὰ καὶ τὸ γουρούνι.

14

ΔΕΙΛΟΥΣ, ντροπαλούς, ἀδέξιους, ὁμοίους μὲ τίγρη ποὺ ἀπότυχε στὸ πῆδημά του: ἔτσι, ὡ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, σᾶς εἶδα πολλές φορές νὰ γλιστράτε παράμερα. Ἐχάσατε μιὰ ζαριά.

Ἄλλ' ὡ ζαρτζήδες, τί σημασία ἔχει αὐτό; Δὲ μάθατε νὰ παίζετε καὶ νὰ κοροϊδεύετε, ὅπως πρέπει νὰ παίζει καὶ νὰ κοροϊδεύει κανεὶς! Μὴ καὶ δὲν καθόμαστε πάντα σ' ἓνα μεγάλο τραπέζι γιὰ παιγνίδι καὶ κοροϊδία;

Κ' ἐπειδὴ ἀποτύχατε στὸ Μεγάλο, εἴσαστε κ' οἱ ἴδιοι ἐσεῖς — ἀποτυχημένοι; Κι ἂν εἴσαστε ἀποτυχημένοι οἱ ἴδιοι ἐσεῖς, ἀπότυχε γι' αὐτὸ — ὁ ἄνθρωπος; Μ' ἂν ἀπότυχε κι ὁ ἄνθρωπος, ἔ. λοιπόν, μὲ τὸ κολό!

15

Ὅσο ἀνώτερο εἶναι ἓνα πράγμα στὸ εἶδος του, τόσο σπανιώτερα πετυχαίνει. Ὡ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, ποὺ εἶστε ἐδῶ μαζεμένοι, δὲν ἀποτύχατε ὅλοι σας;

Τί σημασία ἔχει, ὅμως; Μὴ χάνετε τὸ θάροσ σας! Πόσα καὶ πόσα δὲν ὑπάρχουν ἀκόμα ποὺ μποροῦν νὰ γίνουν! Μάθετε νὰ γελάτε καὶ γιὰ σᾶς τοὺς ἴδιους, ὅπως πρέπει νὰ γελά κανεὶς!

Γιατί θά 'ταν ἐπίσης παράξενο ν' ἀποτύχετε καὶ νὰ μισοπετύχετε, ὡ μισοσυντριμμένοι! Δὲν πιέζεται καὶ δὲ σπρώχνεται μέσα σας—τὸ μέλλοσν τοῦ ἀνθρώπου;

Τοῦ ἀνθρώπου τὸ πιὸ μακρυνό, τὸ πιὸ βαθύ, τὸ ὡς τ' ἄστρα ὑψηλό, ἡ τεράστια δύναμή του: ὅλ' αὐτὰ δὲ χοχλακοῦν κι ἀφρίζουν τὸ ἓνα πάνω στ' ἄλλο μέσα στὸ τσουκάλι σας;

Γιατί θά 'ταν παράξενο ἂν ἔσπαζαν καὶ μερικὰ τσουκάλια; Μάθετε νὰ γελάτε καὶ γιὰ σᾶς τοὺς ἴδιους, ὅπως πρέπει νὰ γελά κανεὶς! Ὡ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, πόσα καὶ πόσα δὲν ὑπάρχουν ἀκόμα ποὺ μποροῦν νὰ γίνουν!

Κι ἀληθινά, πόσα καὶ πόσα δὲν πετύχανε ὡς τὰ τώρα! Πό-

σο πλούσια είναι τούτη ή γή σε μικρά, καλά, τέλεια πράγματα, σε καλοπετυχεμένα πράγματα!

Βάλετε μικρά, καλά, τέλεια πράγματα γύρω σας, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι! Ἡ χρυσή ὠριμότητά τους γιατρεύει τὴν καρδιά. Τὸ τέλειο μᾶς μαθαίνει νὰ ἐλπίζουμε.

16

ΠΟΙΟ ἦταν ὡς τὰ τώρα πάνω στὴ γῆ τὸ μεγαλύτερο ἀμάρτημα; Δὲν ἦταν ὁ λόγος ἐκείνου ποὺ εἶπε: «Ἀλλοίμονο σ' αὐτοὺς ποὺ γελοῦν ἐδῶ!»

Δὲν εὑρίσκει πάνω στὴ γῆ κανένα λόγο γιὰ νὰ γελάσει; Θὰ ζήτησε ἄσκημα. Ἐνα παιδί βρίσκει πολλοὺς λόγους ἐδῶ γι' αὐτό.

Δὲν ἀγάπησε ἀρκετά: διαφορετικὰ θὰ εἶχε ἀγαπήσει καὶ μᾶς τοὺς γελαστοὺς! Ἀλλὰ μᾶς μισοῦσε καὶ μᾶς χλεύαζε, καὶ μᾶς ἀπειλοῦσε οὐρλιάζοντας καὶ τρίζοντας τὰ δόντια του.

Πρέπει, λοιπόν, νὰ καταριέται κανεὶς ὅ,τι δὲν ἀγαπᾷ; Αὐτὸ μοῦ φαίνεται πολὺ κακοῦ γούστου. Ἀλλ' αὐτὸ ἔκανε ὁ ἀπόλυτος ἐκεῖνος. Καταγότανε ἀπὸ τὸν ὄχλο.

Κι ὁ ἴδιος αὐτὸς δὲν ἀγαποῦσεν ἀρκετά: διαφορετικὰ θὰ ὀργιζόταν λιγώτερο ποὺ δὲν τὸν ἀγαποῦσαν. Κάθε μεγάλη ἀγάπη δὲν ζητᾷ ἀγάπη: — ζητᾷ κάτι περισσότερο.

Ἀποφεύγετε ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀπόλυτους! Εἶναι ἓνα φτωχό, ἄρρωστο εἶδος, ἓνα εἶδος ὄχλου: λοξοκοιτάζουν αὐτὴ τὴ ζωὴ, ἔχουνε τὸ «κακὸ μάτι» γιὰ τούτη τὴ γῆ.

Ἀποφεύγετε ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀπόλυτους! Ἐχουνε βαριὰ πόδια καὶ στενάχωρες καρδιές:—δὲν ξέρουνε νὰ χορεύουνε. Πῶς θὰ μποροῦσε νὰ φαίνεται ἐλαφριά ἡ γῆ σε κάτι τέτοιους;

17

ΛΟΞΟΔΡΟΜΩΝΤΑΣ πλησιάζουν ὅλα τὰ πράγματα στὸ σκοπὸ τους. Σὰν τὶς γάτες ἀνασηκώνουνε καμπυλωτὰ τὴ ράχη τους, καὶ μουρμουρίζουνε μέσα τους γιὰ τὴν εὐτυχία τους ποὺ σιμώνει — ὅλα τὰ καλά πράγματα γελοῦν.

Τὸ βάδισμα προδίδει ἂν ἓνας βαδίζει κιόλας στὸν δικό του δρόμο: κοίταξέτέ με, λοιπόν, πῶς περπατῶ! Μὰ ἐκεῖνος ποὺ πλησιάζει στὸν σκοπὸ του, χορεύει.

Καί, ἀληθινά, δὲν κατάντησα ἄγαλμα, οὔτε καὶ στέκομαι δῶ ἄκαμπτος, ἀποβλακωμένος, πετρωμένος, μιὰ στήλη· ἀγαπῶ τὸ γρήγορο τρέξιμο.

Κι ἂν ὑπάρχουν πάνω στὴ γῆ τέλματα καὶ πυκνὴ θλίψη: ὅποιος ἔχει ἐλαφριά πόδια τρέχει καὶ πάνω στὴ λάσπη ἀκόμα χορεύει σάμπως πάνω σὲ σαρωμένον πάγο.

Ἐψώσετε τὶς καρδιές σας, ἀδελφοί μου, ψηλά, ψηλότερα! Καὶ μὴ ξεχνᾶτε τὰ πόδια σας!

Υψώσετε καὶ σεῖς τὰ πόδια σας, ὦ καλοὶ χορευτές, καὶ κάτι καλύτερο ἀκόμη: στηριχθῆτε καὶ πάνω στὸ κεφάλι σας!

18

ΑΥΤΟ τὸ στεφάνι τοῦ γελαστοῦ, αὐτὸ τὸ στεφάνι ἀπὸ ρόδα: ὁ ἴδιος ἐγὼ φόρεσα τοῦτο τὸ στεφάνι, ὁ ἴδιος ἐγὼ ἀγίασα τὸ γέλιο μου. Κανέναν ἄλλον δὲν βρήκα σήμερα ἀρκετὰ δυνατὸν γιὰ κάτι τέτοιο.

Ὁ Ζαρατούστρα ὁ χορευτής, ὁ Ζαρατούστρα ὁ ἀλαφρός, αὐτὸς ποὺ κινεῖ τὰ φτερά του, ἕνας ἔτοιμος νὰ πετάξει, νεύοντας σ' ὅλα τὰ πουλιά, ἔτοιμος κ' ἐπιδέξιος, ἕνας εὐτυχισμένα ἀλαφρός:—

Ὁ Ζαρατούστρα ὁ προφήτης, ὁ Ζαρατούστρα ὁ εἰλικρινὰ γελαστός, ποὺ δὲν εἶναι ἀνυπόμονος, ποὺ δὲν εἶναι ἀπόλυτος, ἕνας ποὺ ἀγαπᾷ τὰ πηδήματα καὶ τὰ λοξοπηδήματα· ὁ ἴδιος ἐγὼ φόρεσα τοῦτο τὸ στεφάνι.

19

ΥΨΩΣΕΤΕ τίς καρδιές σας, ἀδελφοί μου, ψηλά, ψηλότερα! Καὶ μὴ ξεχνᾶτε τὰ πόδια σας! Ὑψώσετε καὶ σεῖς τὰ πόδια σας, ὦ καλοὶ χορευτές, καὶ κάτι καλύτερο ἀκόμη: στηριχθῆτε καὶ πάνω στὸ κεφάλι σας!

Ἐπάρχουν ἀκόμα καὶ στὴν εὐτυχία βαριά ζῶα, ὑπάρχουν μολυβοπόδαροι ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Πασκίζουνε θαυμαστά, ἕνὸς ἐλέφанта, ὅμοιοι, ποὺ πασκίζει νὰ στηριχτεῖ μὲ τὸ κεφάλι.

Μὰ καλύτερα ἀκόμα νὰ 'σαι τρελλὸς ἀπὸ εὐτυχία, παρὰ τρελλὸς ἀπὸ δυστυχία, καλύτερα νὰ χορεύεις σὰ μολύβι βαρὺς παρὰ νὰ περπατᾷς χωλαίνοντας. Μάθετε, λοιπόν, ἀπὸ μένα, τοῦτο δῶ τὸ σοφόν: ἀκόμη καὶ τὸ χειρότερο πρᾶγμα ἔχει δυὸ καλὰ πισινά, ἀκόμη καὶ τὸ χειρότερο πρᾶγμα ἔχει δυὸ καλὰ πόδια γιὰ νὰ χορεύει: μάθετε, λοιπόν, στὸν ἑαυτὸ σας, ὦ ἀνώτεροι ἀνθρώποι, νὰ στέκεστε στὰ ὀρθία πόδια σας!

Ξεμάθετε, λοιπόν, τὴ μελαγχολία καὶ κάθε θλίψη τοῦ ὄχλου! ὦ, πόσο θλιβεροὶ μοῦ φαίνονται σήμερα ἀκόμη οἱ παλιάτσοι τοῦ ὄχλου! Τοῦτο δῶ τὸ σήμερα, ὅμως, ἀνήκει στὸν ὄχλο.

20

ΚΑΝΕΤΕ σὰν τὸν ἄνεμο, ὅταν ὀρμᾷ ἀπὸ τίς βουνήσιες σπηλιές του: θέλει νὰ χορεύει σύμφωνα μὲ τὸ δικό του σφύριγμα κ' οἱ θάλασσες ριγοῦν κι ἀναπηδοῦν κάτω ἀπὸ τίς πατούσες του.

Αὐτὸ ποὺ δίδει φτερά στοὺς γαιδάρους, αὐτὸ ποὺ ἀρμέγει τίς λιόντισσες, εὐλογημένο νὰ 'ναι! Εὐλογημένο νὰ 'ναι τὸ πνεῦμα αὐτὸ τὸ καλὸ κι ἀδάμαστο, ποὺ ἔρχεται σὰν ἀνεμικὴ σ' ὅλα τὰ Σήμερα καὶ σ' ὅλους τοὺς ὄχλους,—

ποὺ ἐχθρεύεται ὅλα τὰ κεφάλια τῶν γαιδουράγκαθων, ἔλα τ' ἀνοιγμένα κεφάλια κι ὅλα τὰ μαραμμένα φύλλα καὶ τὴν εἶρα: εὐλο-

γημένο νά 'ναι αὐτὸ τὸ ἄγριο, καλὸ, ἐλεύθερο πνεῦμα τῆς θύελλας, ποὺ χορεύει πάνω σὲ τέλματα καὶ σὲ θλίψεις, ὅπως χορεύει πάνω στὰ λειβάδια!

Ποὺ μισεῖ τὰ ἀλήτικα σκυλιὰ τοῦ ὄχλου κι ὅλη τὴν ἀποτυχεμένη καὶ σκυθρωπὴ αὐτὴ γενιά: εὐλογημένο νά 'ναι τὸ πνεῦμα αὐτὸ ὄλων τῶν ἐλευθέρων πνευμάτων, ἡ γελαστὴ θύελλα ποὺ ρίχνει σκόνη στὰ μάτια κάθε ἀπελπισμένου καὶ ὀμπυασμένου!

Τὸ χειρότερό σας, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, εἶναι πῶς δὲ μαθαίνετε ὅλοι νὰ χορεύετε, ὅπως πρέπει νὰ χορεύει κανεὶς—νὰ χορεύετε περνώντας ἀπὸ πάνω σας: Τί σημασία ἔχει τ' ὅτι ἀποτυχεύετε!

Πόσα καὶ πόσα δὲν ὑπάρχουν ἀκόμα ποὺ μποροῦν νὰ γίνουν! Μάθετε, λοιπὸν, νὰ γελάτε περνώντας πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια σας! Ὑψώσετε τὶς καρδιές σας, ὦ καλοὶ χορευτές, ψηλά, ψηλότερα! Καὶ μὴ ξεχνάτε οὔτε καὶ τὸ καλὸ γέλιο!

Αὐτὸ τὸ στεφάνι τοῦ γελαστοῦ, αὐτὸ τὸ στεφάνι ἀπὸ ρόδα: σὲ σᾶς, ἀδελφοί μου, πετῶ αὐτὸ τὸ στεφάνι! Ἀγίασα τὸ γέλιο! Ὡ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, μάθετε λοιπὸν, νὰ γελάτε!

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑΣ

1

ΟΤΑΝ ὁ Ζαρατούστρα εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια, στεκότανε κοντὰ στὸ ἔμπασμα τῆς σπηλιάς του· μὰ μὲ τὶς τελευταῖες λέξεις ξέφυγε ἀπὸ τοὺς ξένους του κ' ἔτρεξε γιὰ λίγην ὥρα στὸν ἀνοιχτὸν ἀέρα.

«Ὡ ἀγνὲς εὐωδιὲς ποὺ μὲ τριγυρίζετε! φώναξε. Ὡ μακάρια γαλήνη, ποὺ μὲ τριγυρίζεις! Μὰ ποῦ νά 'ναι ἄραγε τὰ ζῶα μου; Ἐλάτε, ἐλάτε, ἀετέ μου καὶ ὄφι μου!

Πῆτε μου, ἀλήθεια, ζῶα μου: αὐτοὶ οἱ ἀνώτεροι ἄνθρωποι, ὅλοι τους—δὲ σᾶς φαίνεται πῶς σὰ νὰ μυρίζουν κάπως ἄσκημα; Ὡ ἀγνὲς εὐωδιὲς ποὺ μὲ τριγυρίζετε! Τώρα μόνο ξέρω καὶ νιώθω πόσο σᾶς ἀγαπῶ ζῶα μου!»

Κι ὁ Ζαρατούστρα εἶπε ἄλλη μιὰ φορά: σᾶς ἀγαπῶ ζῶα μου!

Μὰ ὁ ἀετὸς καὶ ὁ ὄφης στρημώχτηκαν κοντὰ του, ὅταν εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια καὶ τὸν ἀνάβλεψαν. Ἔτσι στέκονταν ἐκεῖ χάμω ἐκεῖνοι οἱ τρεῖς, σιωπηλοὶ κ' οἱ τρεῖς καὶ μυρίζονταν καὶ ρουφούσανε κ' οἱ τρεῖς τὸν καλὸν ἀέρα. Γιατὶ ὁ ἀέρας ἐδῶ ἔξω ἦταν καλύτερος παρ' ὅσο κοντὰ στοὺς ἀνώτερους ἀνθρώπους.

2

ΜΑ ΔΕ θά 'χε ἀφήσει καλὰ-καλὰ ἀκόμα ὁ Ζαρατούστρα τὴ σπηλιά του καὶ σηκώθηκε πάνω ὁ γέρο μάγος, κοίταξε πονηρὰ γύρω του κ' εἶπε: «Βγήκε ἔξω!

Καὶ νὰ πού, κιόλας, ὦ ἀνώτεροι ἄνθρωποι (ἐπιτρέψτε μου νὰ σᾶς γαργαλίσω μ' αὐτὸ τὸ ἐπαινετικὸ καὶ χαϊδευτικὸ ὄνομα, ὅπως